

1

*Повість без назви,
до того ж цілковито неймовірна, вигадана
від початку до кінця автором, щоб показати сутинчу
деяких принципів, важливих для нашого дня і майбутнього*

Раптовий постук у двері прокинув його із задуми. І хоч тут він не міг когось до себе сподіватися, хоч його думки в ту мить перебували на безконечній відстані від цього будинку, Городовський звичним голосом, як у своїй власній кімнаті, спокійно й негайно відповів:

— Можна.

Власне, в цьому помешканні він пробув ще тільки годину. Воно складалося, як і сказано йому напередодні, з чотирьох кімнат, що з них одну займав постійний пожилець, а решта три були впродовж місяця до його розпорядження — на час відсутності дійсних господарів. Але, прийшовши сюди й передавши тому пожильцеві рекомендаційного листа, він сів у першій кімнаті коло столу, поставив поруч свій чемодан і спочивав. Бо справді почувався далеким пішохідцем, мандрівником з торбинкою і ціпком після довгої путі, що стелилася перед ним без краю. І це житло, якого він навіть не оглянув, було немов куренем при степовому шляху, зичливо покинутим на радість подорожньому.

Звичайно, не тіло його стомилося, адже останні дні він ходив зовсім небагато. Інші сили його вичерпува-

лись, не фізичні. Виснажені маренням клітини мозку давали відчувати в голові страшенну сухість; безумне прагнення, яким він був керований, кричало, не знаходячи поживи. Голод душі мучив його, пожерши всі крихкі сподіванки, в які звиродніли його надії.

Тепер, підвівши голову до дверей, що були напроти нього, Городовський побачив себе у чужій ідаліні, чистій і дуже скромній. За ширмою праворуч стояло ліжко; буфет, чи, власне, сервант, що закривав те ліжко збоку, був застелений вишиваною серветкою виробу Укркустпрому¹, і така сама скатертина лежала на столі, об який спирається його лікоть. Крім двох дідівських портретів у темних рамках і кількох сучасних фотокарток, на стіні висів невеличкий олійний натюрморт — розрізаний кавун у товаристві огірків і помідорів. Цей наївний затишок і глибока проміркованість обстанови огорнули Городовського ревнивим смутком. У кімнаті ліворуч, куди провадили другі двері, він відчув спальню з одним чи, може, двома дитячими ліжками під білими ковдрами, а праворуч — кабінет хазяїна, цератову канапу з квітчастим килимком, сосновий стіл до письма і шафу книжок з золотом на корінцях. Його розбурхана істота мимоволі з гірким докором схилилась перед тихим подружжям ладу і згоди, що панувало тут, випромінюючи ясну щоденну радість, оперту на працю, обов'язок і застарілу, хронічну любов.

Двері розчинилися. Увійшов досить літній чоловік з вусами, бородою і взагалі зарослим обличчям — постійний квартирант цього помешкання.

— Ви вибачте, — промовив він густим і трохи штучним голосом лектора, — що я турбую вас у перший день вашого приїзду. Але — формальності. Канцелярія

¹ Українська кустарна промисловість.

нашої доноуправи працює ввечері, і я сьогодні ж мушу вас заявити.

Городовський дістав з кишені військовий білет.

— Вистачить? — спитав він.

— Безперечно, — сказав одвідувач трохи лагідніше, немов перед тим сподівався від нового пожильця якогось опору. — З вас належить ще один карбованець на заявку. Надіюсь, ви не заперечуєте? Дякую, — сказав він, ховаючи документа й гроші. — Скажіть, даруйте цю цікавість, ви довго маєте в нас пробути?

— Тижнів два... може, три... залежно від справ, — додав Городовський, щоб виправдати свою непевність.

— Звичайно. Але скажіть, — провадив він, сівши збоку, — як, власне, ви потрапили сюди? Тобто в цю квартиру, розуміється?

— О, я тут зовсім випадково, — посміхнувся Городовський. — З хазяїном квартири я зовсім не знайомий. Це влаштувалось через одного приятеля.

— Якого ви теж зустріли випадково? — засміявся гість.

— Коли хочете.

— Чудово! Але ж цікаво, — промовив квартирант у несподіваному захваті. — Лишається, щоб ви взагалі приїхали до цього міста випадково.

— Якнайвипадковіше, коли можна так висловитись, — спокійно відповів Городовський.

— Ну, я викладаю фізику, а не мову, в справах вислову не розбираюся. В такому разі будемо знайомі: Пащенко Анатолій Петрович.

— І будьмо добрими сусідами, — додав Городовський, назвавши себе.

Вони підвелися, подали один одному руку й сіли знову — Городовський, як і перше, а Пащенко — верхи на стільці. Він не приховував свого задоволення.

— Розумієте, це чудесно — ваш випадковий приїзд і ваша випадкова зустріч. Як людина, що викладає точні науки й мусить знаходити скрізь суворі закони, я, мабуть, краще від інших навчився цінити випадковість. А через те, що в моєму власному житті випадків було до смішного мало, хоч і серйозних, я навчився, крім того, любити їх. Що ви на це скажете?

Городовський ввічливо погодився, застерігши, що він має на увазі тільки щасливі випадки, а не якісь інші.

— Незалежно, — відповів Пащенко. — Незалежно від їхньої якості!

Він раптом посміхнувся, від чого його обличчя зразу перемінилось. І Городовський здивовано помітив у його рисах щось неприємне, щось уперте, тупе, навіть хиже.

— Вся річ у тому, — казав далі Пащенко, — що випадок не може бути нещасливим. Суть випадку у тому, що він своїм втручанням ламає звичну чи завбачену лінію життя. А це завжди плюс. Чим було б людське життя без випадковості? Подумайте, і ви не зможете уявити собі нічого сірішого.

— Людське життя без випадковості не можна уявити, — сказав Городовський. — На жаль, вона становить його частину.

— Однаке, — Пащенко зненацька підвівся і сухо надів окуляри, — ви, певне, хочете вмитися з дороги і, може, спочити. Я вас затримую. Навіть можна затопити ванну.

Від ванни Городовський відмовився, але признався, що охоче вмився б і полежав. Було вже близько п'ятої години дня. Минулу ніч він спав зовсім зле і, вставши з ліжка, справді забув умитися. Але він ладен був умитися вдруге, аби тільки збутися розмови взагалі й зокрема на тему, що не могла бути йому приємна.